

Československo-egyptské vztahy v letech 1945–1948

VERONIKA VAVREČKOVÁ

Czechoslovakian-Egyptian Relations in the Years 1945–1948

Abstract: The study is focused on the relations between Czechoslovakia and Egypt in the years 1945–1948. The first part outlines the relations at the time of World War II because even in this period they were not interrupted. The study also describes the internal and foreign policy of Czechoslovakia and Egypt for the sake of gaining a better understanding of their interrelationships. The greatest amount of attention, however, is paid to the two countries' business relations, their embassies and Czechoslovaks who lived and worked in Egypt. The study describes the transformation of the relations in connection with how the international situation was altered in the examined period. The research is based primarily on a processing of archival materials and their subsequent analysis.

Key words: Czechoslovakia, Egypt, Great Britain, Israel, embassy, trade, 1945–1948

Tato studie se zabývá vzájemnými vztahy mezi Československem a Egyptem bezprostředně po druhé světové válce, v letech 1945–1948. Egypt jsem ze zemí afrického kontinentu vybrala z toho důvodu, že byl pro Československo vždy významným obchodním partnerem a vůbec první zemí Afriky, se kterou došlo k navázání oficiálních diplomatických styků.

Již konec první světové války a vznik Československa přinesl pro české země změny nejen v oblasti politické, ale i ekonomické. Změnil se vnitřní a zahraniční trh a do jisté míry i charakter obchodovaného zboží. Došlo také k redukci řady dosavadních ekonomických vazeb a Československo začalo hledat nová odbytiště pro své produkty. Hlavní prioritou bylo udržování obchodních styků s evropskými nástupnickými státy a mezi nejvýznamnější obchodní partnery se řadilo Německo a Rakousko. Nicméně Československo začalo pronikat i na vzdálenější trhy, k nimž patřil i Egypt (Skřivan 2007). Svoji roli tu v tomto ohledu také sehrála relativně dobrá dopravní dostupnost.

Vztahy s Egyptem jsem se zabývala i v předchozích studiích a bylo jasné, že již v meziválečném období Egypt tvořil jakýsi nástupnický prostor pro další československou expanzi do Afriky. Cílem této studie se tudíž stalo mapování dalšího vývoje vzájemných vztahů. A to konkrétně, jaký vliv měla na vztahy politická situace v Československu a jakým způsobem byly vztahy ovlivněny nestabilní politickou situací v Egyptě a jeho napjatými vztahy s Velkou Británií a Izraelem.

Ačkoli jsou v české literatuře Egyptu věnovány desítky publikací, většinou se jedná o tematiku starověkého Egypta a hlavní pozornost je upřena především na umění a kulturu. Dějinami 20. století se publikace českých autorů zabývají jen okrajově, přičemž mezi nejdůležitější práce k dějinám moderního Egypta patří *Dějiny Egypta* (Bareš – Veselý – Gombár 2009). Z toho důvodu jsem ve své studii čerpala především z bohaté zahraniční literatury. Ještě užší seznam publikací se nám nabízí v oblasti československo-egyptských vztahů. V tomto ohledu je největší pozornost věnována československé egyptologii a výzkumným pracím československých egyptologů. V tomto ohledu ve většině publikací a odborných textech dávají autoři nejvíce prostoru počátkům československo-egyptských

vztahů a to hlavně navázání diplomatických styků (např. Jünová Macková a kol. 2009). Z tohoto období se dochovalo poměrně mnoho materiálů, které umožňují systematické zpracování. O vzájemných vztazích po druhé světové válce vyšly spíše dílčí studie, z literatury je to hlavně *Československo a Blízký východ* (Zidek – Sieber 2009). Z toho důvodu v této studii čerpám především z archivních materiálů Ministerstva zahraničních věcí, které z velké části nebyly ještě využity a skýtají možnosti i pro další výzkum. Jako další primární zdroje pro studii byly použity materiály uložené v Archivu Kanceláře prezidenta republiky a novinové články v Národním archivu v Praze. Je nutné dodat, že především k materiálům po únoru 1948 je třeba přistupovat kriticky. Zatížení komunistickou ideologií je patrné a je evidentní, že některé informace byly jejich autory dezinterpretovány ve prospěch komunistického režimu.

HISTORICKÉ POZADÍ: ČESKOSLOVENSKO-EGYPTSKÉ VZTAHY V LETECH 1920–1945

Diplomatické vztahy mezi Egyptem a Československem byly navázány již v únoru roku 1920. Můžeme říci, že úplně neochladly ani poté, co byl ustanoven protektorát Čechy a Morava. Zásahu na tom měl především chargé d'affaires Benjamin Szalatnay Stachó, který byl rozhodnut bránit československé vyslanectví v Egyptě tak dlouho, dokud Egypt oficiálně neuzná okupaci Československa Německem. V květnu 1939 došlo ke zrušení egyptského vyslanectví v Praze a byl ustanoven pouze konzul pro správu egyptského majetku v Československu. Tím se stal vztah Československa k Egyptu jednostranným. Situace se změnila 12. května 1941, kdy byl u československé exilové vlády v Londýně jmenován nový chargé d'affaires Hussein Muhammed Said a vztahy se opět staly recipročními. Szalatnay se musel vyrovnávat s komplikacemi především na počátku 40. let, kdy Káhiru ohrožovaly německo-italské jednotky. V důsledku probíhajících vojenských operací v severní Africe byl 1. července 1942 Szalatnay Stachó nucen evakuovat československý úřad do Jeruzaléma, ale již po třech týdnech se mohl navrátit zpět. Zájmy Československa hájil až do doby, kdy byl nahrazen řádným vyslancem Jaroslavem Šejnohou (anonymizováno redakcí).

V průběhu druhé světové války na československo-egyptské vztahy působilo mnoho negativních jevů. Jedním z nich byl nejednotný postoj československého politického tábora ke komunismu. Vývoj budoucího Československa byl však v té době již nastaven levicově. Dalším faktorem byl podpis spojenecké smlouvy se Sovětským svazem, které trvalo od 12. prosince 1943, kdy byla uzavřena spojenecká smlouva. Českoslovenští vyslanci byli také mnohdy označováni jako loutky komunistického režimu, jejichž hlavní úloha spočívala v propagaci komunismu (Archiv Ministerstva zahraničních věcí, dále jen AMZV 1945a). Jak bude níže zmíněno, tento vývojový trend ve vztahu ke komunismu byl značně odlišný od toho, který probíhal v této době v Egyptě. Přesto Egypt nikdy nepřestal uznávat Československou republiku a Benešovu exilovou vládu v Londýně (Bareš – Veselý – Gombár 2009: 679). Vzájemné vztahy se opět staly oficiálními díky jmenování již zmíněného Jaroslava Šejnohy (AMZV 1943).

VÝVOJ ČESKOSLOVENSKO-EGYPTSKÝCH VZTAHŮ V LETECH 1945–1948

Diplomatické sbory

Ve sledovaném období, tedy v letech 1945–1948 působili v Egyptě vyslanec Jaroslav Šejnoha, František Krucký jako chargé d'affaires a později vyslanec a chargé d'affaires Vladimír Hellmuth (Dejmeš 2012: 273).

Ke jmenování dosavadního přednosty diplomatického protokolu Jaroslava Šejnohy mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem v Egyptě došlo již 26. listopadu 1943. Ministerstvo zahraničních věcí zároveň žádalo, aby „*byl vyhotoven vyslanci Jaroslavu Šejnohovi konzulský patent, aby mohl vykonávati konzulární agendu v Egyptě*“ (AMZV

1943). Do jeho diplomatické působnosti spadaly i další státy, přičemž mimořádnou pozornost věnoval Habeši (AMZV 1945b). V roce 1944 působil jako vyslanec současně u egyptské a řecké vlády. V Káhiře navíc nebyli vhodní kandidáti, které by mohl jmenovat za chargé d'affaires (AMZV 1944). Nefungovala tu tedy potřebná zastupitelnost, což se projevovalo Šejnohovou velkou pracovní vytížeností. To mu ovšem nezabránilo naplno prosazovat československé zájmy v zahraničí. V Káhiře se podílel především na společenském životě československé kolonie (AMZV 1945b), jejíž velikost přesáhla v říjnu 1944 pět set členů (AMZV 1944).¹ Šejnoha se v Egyptě dále věnoval aktivní propagaci Československa, a to převážně formou společenských akcí, jako byly Československý týden v biographech, Československá propagační výstava či Festival československé hudby v Královské opeře (AMZV 1945b). Pozitivní ohlasy vyvolala hlavně Československá propagační výstava konaná ve dnech 18.–30. října 1944 ve výstavním paláci v Káhiře (Archiv Kanceláře prezidenta republiky, dále jen AKPR 1944). Byly zde vystavovány předměty především ze soukromých sbírek (AKPR 1946). Cílem bylo přiblížit Egyptu Československo a jeho kulturu, protože vzájemné vztahy válkou značně utrpěly. Dále zde proběhla prezentace československých výrobků, které byly dříve nebo v té době vyváženy do Egypta. V samém závěru se výstava dočkala i návštěvy krále Faruka (AKPR 1944).

To, že mimořádnou pozornost věnoval Šejnoha kromě Egypta i výše zmíněné Habeši, dokládá podniknutá cesta do této země v červnu 1944. Cestoval spolu se svou manželkou, aby během dvou týdnů připravil půdu pro budoucí vztahy s Československem (AMZV 1944). Z výše nastiněné situace tedy vidíme, že vzájemné vztahy nezanikly ani v době války, i když měly značně omezený charakter.

Dne 9. července 1947 bylo oficiálně rozhodnuto o Šejnohově odvolání, a to i z postu řeckého a habešského vyslance (AMZV 1948a). Jeho nástupcem byl František Krucký, který nejprve pracoval ve službách ministerstva zahraničních věcí v Londýně a od 1. září 1946 působil v Káhiře jako chargé d'affaires (AMZV 1947a). Od 12. dubna 1948, kdy odevzdal své pověřovací listiny v paláci Abdine, se stal egyptským vyslancem. Již v březnu byl přijat ministrem zahraničních věcí Kchachaba pašou. To, že na audienci u krále musel čekat další měsíc, vyvolalo pochybnosti, zda se jedná o běžný postup (AMZV 1948b). Ministr zahraničí sice přislíbil, že přijetí u krále se Kruckému dostane v obvyklé lhůtě do deseti dnů, ale koncem března v Káhiře došlo k několika ozbrojeným nepokojům. Tudíž zpožděnému přijetí nelze přikládat zvláštní význam (AMZV 1948c). Velmi záhy ale došlo k jeho přeložení zpět do ústředí. Ukončení jeho činnosti v tomto úřadu doprovázely spory s ministerstvem zahraničí, jak se dozvídáme ze zpráv, které z Káhiry do Prahy zasílal Josef Klvaňa.² Ten uváděl, že Krucký byl odvoláním natolik rozčilen, že prohlásil „*dává se mi výpovědi v horší formě než kdejaké služce*“ (AMZV 1949a). Tím narážel na fakt, že k odstoupení nebyl vyzván přímo ministrem zahraničních věcí. Josef Klvaňa ale oponoval, protože sám Kruckému předložil originál nóty podepsaný ministrem Vladimírem Clementisem (AMZV 1947a). Neshody ohledně odvolání Kruckého byly hojně prezentovány v egyptském tisku. Klvaňa musel mnohokrát novinářům vysvětlovat, že odvolání je čistě vnitřní záležitostí Československa a nesouvisí s československo-egyptskými vztahy. Negativní tisková kampaň ale přispěla k tomu, že některými politickými představiteli byl vnímán „*jako nebezpečný komunista*“. Za tuto skutečnost se šéf diplomatického protokolu Mídhát Ziwér později omluvil až jeho nástupci Zdeňku Pravdovi (AMZV 1952).³ Celá situace pochopitelně nevrhala na Československo dobré světlo a svědčila o jeho nejednotných názorech v otázkách zahraniční politiky (Dejmek 2012: 273).

Josef Klvaňa byl po dlouhých průtazích přijat u ministra zahraničních věcí až 24. října. Ten ho však ujistil, že za jediného řádného československého diplomata v Egyptě považuje právě jeho, čímž byla kauza oficiálně uzavřena (AMZV 1949a). Diplomatické vztahy tím byly pochopitelně narušeny a i poté byly styky ze strany Československa udržovány na úrovni chargé d'affaires Vladimírem Hellmuthem (Dejmek 2012: 273).

Samozřejmě, že i Egypt měl v Československu svůj zastupitelský sbor, přičemž z egyptské strany došlo k obnovení vztahů o něco později. Dne 6. prosince 1946 byl jako chargé pro Prahu jmenován Sadek About Khadra. Egypt si byl vědom toho, že vesměs jsou diplomatické styky udržovány na úrovni vyslanectví a do budoucna tu byl zájem styky povýšit (AKPR 1945).

Od 24. června 1946 působil v Praze jako chargé d'affaires Ahmed Hakki. Hakki měl vystudovaná práva v Paříži a od roku 1923 působil ve službách ministerstva zahraničních věcí na zastupitelských úřadech v Haagu, Paříži, Cañihradě, Athénách, Bělehradě a Teheránu (AMZV 1947b). Dne 9. června 1947 bylo rozhodnuto, že dosavadní chargé d'affaires Hakki v Praze bude povýšen na vyslance (AMZV 1947c). Jeho nástupní audience proběhla 22. října 1947 (AMZV 1947d). Hakki svou činnost v Praze ukončil 24. listopadu 1948 a prozatímním vedením vyslanectví byl pověřen dosavadní tajemník Kamal Eddine Salah, a to v hodnosti chargé d'affaires (AMZV 1948d). Egyptská vláda dokonce rozhodla o zakoupení nové budovy v Praze pro vyslanectví v hodnotě jedenácti milionů korun (Národní archiv, Ministerstvo zahraničních věcí – Výstřížkový archiv II, dále jen NA, MZV – VA II 1947a).

Dne 29. září 1948 bylo rozhodnuto a prezidentem republiky potvrzeno, že souhlasí se jmenováním nového egyptského vyslance v Praze (AMZV 1948e). Byl jím Mohamed Mohamed El Said Mater Bey (AMZV 1948f).⁴ Po svých studiích v Oxfordu působil nejprve jako právník a v politice se příliš neangažoval (AMZV 1948g). „*Od roku 1940–1944 působil jako první tajemník východní sekce na ministerstvu zahraničních věcí, od roku 1944–1946 jako chargé d'affaires v Madridu a do roku 1948 jako vyslanec v Afgánistánu* (AMZV 1948f).“ Mater Bey sám sebe vnímal především jako obchodníka, což se odrazilo i v jeho předešlém působení ve Španělsku a Afgánistánu, kdy se mu podařilo zintenzivnit obchodní vztahy s Egyptem (AMZV 1949b). Dalo se proto očekávat, že podobný postoj zaujme i ve vztahu k Československu. K nástupní audienci u prezidenta Gottwalda byl přijat 6. dubna 1949 (NA, MZV – VA II 1949a).⁵

Vnitropolitický vývoj Egypta a postoj Československa

Abychom se mohli zabývat vzájemnými vztahy, je třeba také reflektovat vnitřní i zahraniční politiku Egypta. I v této době byla jak vnitřní, tak zahraniční politika Egypta úzce spjata s Velkou Británií. Britská okupace Egypta začala roku 1882. Egypt sice získal formální nezávislost roku 1922, ale byl stále veden pod dohledem britských poradců (Beattie 1995: 18). V průběhu druhé světové války si Egypt prošel značně složitou vnitropolitickou situací. Již na jejím počátku přerušil diplomatické styky s Německem, a to především z důvodu těsného spojení s Velkou Británií. V průběhu války však v Egyptě docházelo k šíření protibritských nálad. Egyptské království bylo ve 40. letech nejmocnější a nejcivilizovanější ze všech zemí Středního východu, tudíž zde Velká Británie rozhodně nechtěla ztratit svůj vliv (AMZV 1945b).

V letech 1945–1952 se Egypt nacházel v krizi. Dosavadní tradiční politické síly ztratily schopnost vést i nadále zemi a nové politické síly využily příležitost, aby se chopily moci. To vše bylo umocněno špatnou ekonomickou situací a bídnými sociálními podmínkami (Goldschmidt 1988: 79–82). Na jedné straně tu bylo Muslimské bratrstvo, které zpochybnilo legitimitu parlamentu, na druhé straně nové socialistické hnutí, které chtělo dosáhnout změny politické a ekonomické struktury. Tím se vytvořil jakýsi ideologický mix poválečného Egypta. Nacionalistické protesty se tu opakovaly ve třech vlnách. V letech 1945–1946, když se egyptská vláda pokusila znovu projednat vztahy s Británií. Potom v letech 1947–1948, kdy se objevila palestinská otázka a následně 1951–1952, kdy wafdistická vláda jednostranně zrušila anglo-egyptskou dohodu (Jankowski 2003: 13–14). Někteří události těchto neklidných let se dotkly i československých občanů. Počátkem roku 1948 došlo ke stávce dělníků prádelen, policie, zaměstnanců drah, nemocnic a mnoha dalších. Při demonstracích byl zabit i pětatřicetiletý Čech Jindřich Werner (AMZV 1948v).

Další událostí, která se dotkla Československa, byl pokus o bombový útok na předsedu vlády, při kterém byla rozbita okna československého vyslanectví. Naštěstí nebyl nikdo zraněn (1948w). V tomto roce proběhly také četné politické čistky zaměřené proti levicově smýšlejícím osobám. Mezi zatčenými můžeme nalézt i několik Čechoslováků, jako byli např. vedoucí filiálky Hrabě a Lozovský Rudolf Czakrt, zástupce firmy Kotva Rudolf Mann nebo obchodník Zikmund Neumann.

V Egyptě v této době tedy převážily pravicové síly, tím byl vnitropolitický vývoj Egypta zcela odlišný od toho v Československu. To samozřejmě i ztěžovalo postavení československých zastupitelů v Egyptě. Vyslancům z jiných zemí bylo dokonce doporučováno, aby s československými zástupci neudržovali styky, neboť by se tím mohli zkompromitovat (AMZV 1948x).

K napětí v zemi také přispíval rozporuplný postoj egyptského lidu ke králi Farukovi. Již jeho otec král Fuad byl nejbohatším mužem v zemi a téměř výhradním vlastníkem úrodné půdy v zemi. Král Fuad se ovšem u egyptského lidu těšil velké oblibě, což ale zcela neplatilo pro jeho syna a následovníka krále Faruka. Ten vyrostl ve Velké Británii, kde získal prvotřídní vzdělání. Na trůn nastoupil roku 1936 v pouhých šestnácti letech po smrti svého otce. Obzlášť díky jeho vzdělání a zkušenostem z Evropy od něho egyptský lid mnoho očekával. Král ale velmi záhy získal nelichotivou pověst kvůli své zálibě v přejídání, pití a pořádání večírků. Zásadních a kýžených změn, které by zlepšily život průměrného obyvatele, se tak Egyptřané nedočkali (Lengyel 1979: 46–47). Faruk tedy nebyl příliš dobrý politik a státník, tím pádem v egyptských dějinách působil spíše jako tragická postava (Stern 1965: 58). Faktem je, že i Československo udržovalo s Egyptem lepší vztahy za panování krále Fuada, který choval vřelejší postoj i k našim diplomatickým zástupcům. Důkazem je např. četnost výměny zdvořilostních telegramů k různým výročím, oslavám či jiným významným událostem.

Zahraniční politika Egypta a její odraz v československo-egyptských vztazích

Již od 40. let se ozývala touha arabských států po jednotě a 7. října 1944 došlo k podpisu protokolu, který byl základem budoucí panarabské ligy. V březnu 1945 byl podepsán Pakt Ligy arabských států v Káhiře (AMZV 1945b). Do Ligy se řadil Egypt, Sýrie, Libanon, Saúdská Arábie, Jemen, Transjordánsko a Irák. Egypt byl z této skupiny států nejsilnější a sliboval si, že se stane rozhodující silou v arabském světě (McGregor 2006: 241). Tato organizace měla primárně fungovat na bázi hospodářské jednoty, později se do popředí dostala jednota politická (AMZV 1945b). Ovšem ani tyto státy se mezi sebou neshodly a každý sledoval své zájmy (McGregor 2006: 242). Shodovaly se ale na tom, že klíčová má být spolupráce se Západem. Vzhledem k tomu, že Československo bylo pod přímým vlivem SSSR, bylo evidentní, že vznik Ligy také přispěl ke zhoršení vzájemných vztahů.

Jak bylo již výše zmíněno, stále zde byl patrný vliv Velké Británie. Egyptská politická reprezentace s tímto vlivem nesouhlasila, chtěla se od Británie distancovat a vést nezávislou politiku. V tomto ohledu jejich představy korespondovaly s většinovou populací. Velká Británie navíc nebyla jedinou mocností, která chtěla ukotvit svou pozici v této severoafrické zemi. Zájem se objevil i ze strany Východu, a to od Sovětského svazu. Jednalo se však o zájem značně jednostranný. Od roku 1945 docházelo v Egyptě, ale i v dalších zemích Arabské ligy k vyostření postoje proti komunismu. Sovětské vyslanectví v Egyptě bylo dokonce prošetřováno z důvodu podezření z komunistické propagandy v Egyptě. V tomto roce nebyl z československých představitelů zatím zatčen nikdo (AMZV 1946a).

V roce 1946 navíc v Egyptě vrcholily napjaté nálady vůči Velké Británii. Obě země přistoupily k jednání o stažení britských vojsk, avšak značně se lišily jejich představy o časovém horizontu (AMZV 1946b). Spory také panovaly ohledně Súdánu. Egyptský král si nárokoval též titul krále Súdánu a chtěl zemi zcela zbavit britské vlády. Sporná situace vyvrcholila předložením žádosti o přezkoumání ze strany OSN. Byla však odsunuta ve

prospěch palestinské otázky (AMZV 1947e). Tím vzájemné vztahy s Československem opět utrpěly, protože Československo podpořilo plán na její rozdělení a oficiálně uznalo nový stát Izrael (Pojar 2004: 118). Roku 1948 vstoupil Egypt s Izraelem do válečného konfliktu. Tuto válku Egypt prohrál, ale Egypťané se zaměřili na další boj, tentokrát za nový ústavní pořádek v zemi (Lengyel 1979: 47).⁶

Politická linie československo-egyptských vztahů

Politická linie československo-egyptských vztahů byla ve sledovaném období velmi podstatně ovlivněna mezinárodní situací. Klíčovou úlohu stejně jako v předchozím období plnilo vyslanectví v Káhiře, které mělo současně charakter konzulárního úřadu a to z důvodu, aby diplomatický zástupce mohl přímo jednat s egyptskými vnitrostátními úřady (AMVZ 1947w). Jak bylo již výše řečeno, v tomto ohledu byly vztahy udržovány především na úrovni *chargé d'affaires*. Postoj egyptské politické reprezentace k Československu nebyl po druhé světové válce jednotný, ale sám král Faruk měl k Československu vřelý vztah a to díky Jaroslavu Šejnohovi. Král byl velmi zklamaný poté, co se dozvěděl, že se Šejnohovo působení v Egyptě blíží ke konci. Jedním z důvodů byly obavy ze šíření komunistického vlivu ze strany SSSR, neboť nevěděl, kdo na Šejnohovo místo nastoupí. V Egyptě z důvodu obav z komunismu dokonce probíhaly osobní prohlídky u podezřelých osob (AMVZ 1946c). Většinou se týkaly cizinců, ale z Čechoslováků nebyl zatčen nikdo. Egypťští politici v parlamentu usilovali o zachování dosavadního polofeudálního řádu a vystupovali nejen protikomunisticky, ale i protisocialisticky. Právě v této době zahájil Sovětský svaz svou komunistickou kampaň. Ta se šířila z jeho ústředí na Středním východě, tedy z Libanonu. V Egyptě měla mít podobu propagace proti králi a královské dynastii (AMZV 1946d). Nebylo pochyb, že Československo je Sovětským svazem ovlivňováno, a tudíž se egyptský král mohl po právu obávat šíření komunistického vlivu v Egyptě skrze českého vyslance (AMZV 1945a).

V poválečném vývoji byl pro oba státy zásadní rok 1946. Zatímco v Československu se proměňovala vnitropolitická situace a politické klima, Egypt se vypořádával se svým vztahem k Velké Británii. V červnu 1946 proběhly v Československu parlamentní volby, v nichž zvítězila komunistická strana. Situaci se zájmem sledoval i egyptský tisk (AMZV 1946e). Přestože Egypt byl v této době protikomunisticky orientovaný, zprávy, které se v tisku objevily, neměly protičeskoslovenské zaměření a k volbám se stavěly spíše rezervovaně (AMZV 1946d). Nicméně bylo patrné, že touto událostí ztratilo Československo v Egyptě značné sympatie.

Vzájemné vztahy po roce 1947 utrpěly tím, že Československo podpořilo plán na rozdělení Palestiny.⁷ Tento fakt se také odrazil i v ekonomické rovině. Dalším rozhodujícím mezníkem vzájemných vztahů byly únorové události roku 1948, po kterých se v Československu definitivně změnilo politické klima. Tyto záležitosti byly v egyptském tisku hojně zmiňovány a byly zde vyjádřeny obavy o osud demokracie v naší zemi.⁸ Tento fakt dokládá i rozhovor mezi československým vyslancem a egyptským ministrem zahraničních věcí Khachaba pašou. Ministr zahraničí ovšem chtěl s Československem zachovat přátelský vztah, a to především kvůli zbrojařským dodávkám (AMZV 1949c). Z rozhovoru je patrné, že se československý vyslanec snažil vyvrátit veškeré zprávy o možném úpadku demokracie v Československu s tím, že poukazoval na špatnou informovanost v tisku. Zde mu přišel vhod fakt, že v minulosti egyptský tisk skutečně některá fakta o dění v Československu dezinterpretoval.

Celkově byly po únorovém převratu v Československu vzájemné vztahy líčeny jako chladné. Musíme brát ale v potaz, že často nejsou vykresleny objektivně, což je samozřejmě dáno prorežimním výkladem ze strany Československa. Jedním z důvodů, proč vztahy postupně ochladly, byla odlišná orientace států v oblasti zahraniční politiky. Zatímco Československo se orientovalo především na komunistický Sovětský svaz, Egypt se orientoval na Velkou Británii. Dalším důvodem bylo to, že Československo podporovalo

plán na rozdělení Palestiny. Následně také poskytlo zbraně Izraeli v době palestinské války 1948–1949.

Dalším faktorem, který přispěl k proměně vztahů, byla reorganizace ministerstva zahraničních věcí v Praze. Po smrti Jana Masaryka se ministrem zahraničí stal 18. března 1948 Vladimír Clementis (Dejmek 2012: 145). Od jara byly navíc ze strany Sovětského svazu potlačeny veškeré autonomistické tendence československé zahraniční politiky. To mělo vliv na obsazování zastupitelských úřadů, které byly kontrolovány mezinárodním odborem ÚV KSČ (Dejmek 2012: 148). Po rozsáhlé reorganizaci ministerstva hrály nově klíčovou roli teritoriální odbory, které se staly základními organizačními články a zahrnovaly agendu vztahů politických, ekonomických a teritoriálních (Dejmek 2012: 153).

Obchodní výměna a působení československých firem v Egyptě

Celá linie zahraniční politiky Československa a její úkoly byly úzce spojeny převážně s ekonomickou sférou. Cílem bylo vytvoření takové ekonomické spolupráce, která by pomohla s poválečnou rekonstrukcí a zajistila ekonomický rozvoj (Veselý 1989: 26). Jiné to nebylo ani v případě Egypta.

Hlavním těžištěm vztahů tedy byla stejně jako v meziválečném období hospodářská výměna. Po válce byla ekonomická situace v Egyptě přímo ovlivněna vývojem v Evropě. Poté, co v Evropě skončila válka, v Egyptě předpokládali snížení cen. Byl však nastoupen opačný trend a ceny prudce stoupaly, a to především ve službách. Zvýšení cen v Egyptě mělo přímou souvislost se zvýšením cen zlata (AMZV 1945c). Po skončení války navíc docházelo k soupeření evropských států o možnost prosadit se na Středním východě. V této oblasti se na úkor Československa snažilo především Švédsko a Švýcarsko. Dokonce se z jejich popudu objevovaly nepravdivé zprávy, že československý průmysl je válkou natolik zničený, že stejně nebude moci zboží na tyto trhy vyvážet (AMZV 1945d).

Ještě do února 1948 byl zahraniční obchod především v rukou soukromých firem, u dovozu v 70 %, u vývozu v 38 %. Situace se změnila v dubnu, kdy se Ústavodárné národní shromáždění usneslo na státní organizaci zahraničního obchodu. Organizační výstavba státního monopolu zahraničního obchodu probíhala tím způsobem, že od roku 1948 byly zřizovány výsadní společnosti pro vývoz a dovoz. Měly formu akciových společností, což jim umožnilo rychle navázat spojení na zahraničních trzích (Körner 1969: 3–4).

Od konce roku 1945 jednala československá vláda o deblokaci československého majetku v Egyptě, který byl blokován na základě vyhlášky od roku 1940. Egyptská vláda naopak usilovala o zaplacení pohledávek na nákup bavlny. O tom, jaké měly jednotlivé strany vůči sobě závazky, se následující zprávy značně liší. Československý dluh vůči Egyptu byl uváděn v různé výši jako 192 tisíc (AMZV nedatováno), 7 tisíc (AMZV 1946f), nebo přes 100 tisíc egyptských liber (AMVZ 1947f). Vzhledem k tomu, že v dokumentech je nejčastěji uváděna jako dlužná částka 37 tisíc⁹, přidržím se tohoto čísla. Oproti tomu výše hodnoty československého majetku v Egyptě je stabilně uváděna okolo 30 tisíc egyptských liber.

Na sklonku roku 1946 byla uzavřena československo-egyptská úvěrová dohoda o nákupu bavlny. Ze strany Československa byly také poskytnuty vízové úlevy pro egyptské cestovatele (AMZV 1947e).

Bylo také třeba vyřešit obchodní smlouvy s Egyptem. K tomuto kroku došlo na počátku roku 1946. Cílem jednání, která probíhala hned v lednu, byla kontinuita obchodní smlouvy z března roku 1930 (AMZV 1946g). Od této doby také docházelo k přípravě obchodní dohody.¹⁰ Pro Československo bylo potřebné stanovit prioritní vývozní a dovozní artikly. Mezi vývozní artikly měly patřit hlavně chmel, dřevo, zeleninová semena a mezi dovozní v první řadě bavlna, ovčí vlna a surová kůže (AMZV 1946h). Na obou stranách bylo cílem obnovit obchodní výměnu alespoň do výše předválečné úrovně. Proto se státy snažily navzájem si poskytnout co nejliberálnější podmínky (AMZV 1947h). Ze strany Československa byl také velký zájem o egyptskou rýži. V roce 1945 byla nadměrná úroda,

a Egypt tak disponoval velkými přebytky. Jednání byla bohužel neúspěšná, protože rýže byla expedována především do Velké Británie (AMZV 1946i).

Roku 1946 byl vývoz do Egypta velmi pestrý. Vyvážely se produkty potravinářského, kožedělního, sklářského, strojírenského, kovodělného, papírenského, dřevozpracujícího, keramického, oděvního a chemického průmyslu. Mezi konkrétními produkty, jejichž vývozní hodnoty přesahovaly miliony korun, můžeme zmínit např. pivo, ruční a motorové pumpy, nákladní automobily, tovární stroje, duté sklo, klobouky, bavlněné zboží, zápalky a mnoho dalších (AMZV 1946g).

Jaroslav Šejnoha ve svých zprávách také referoval o celkem úsměvných pokusech o vývoz československých výrobků, jako např. byly péřové výrobky a nepromokavé pláště, které vzhledem k severoafričským klimatickým podmínkám neměly téměř žádné využití, a tudíž ani šanci na odbyt (AMZV 1946j).

Druhá světová válka paradoxně měla pro Egypt i svůj přínos, a to především v podobě rozvoje domácího průmyslu. Rozvoj zaznamenala hlavně výroba cukru, cementu a textilií. Víceméně soběstačným se stal i obuvnický průmysl. To ovšem přinášelo nevýhody pro řadu československých firem. Již v předchozích letech měla firma Baťa zájem o vybudování své továrny poblíž Káhiry, ale k tomu nikdy nedošlo. Nyní byly do budoucna i malé vyhlídky na dovoz luxusní obuvi (AMZV 1937). Dále zde vyrostly továrny na papír a lepenku, dařilo se i sklářskému průmyslu. Egypťané se ovšem specializovali pouze na užitkové sklo, tudíž zde byl prostor pro dovoz zboží luxusnějšího charakteru. Další možnosti pro dovoz představovalo dřevo, chmel, slad, škrob a jiné. V zaostalém stavu byla naopak strojová zařízení a dopravní prostředky, které se bez dovozu neobešly (AMZV 1947i).

Prostor pro československý import byl celkem značný¹¹, huře se ovšem uplatňovaly zahraniční pracovní síly. Jedním z klíčových důvodů byla nezaměstnanost. Čechoslováci spolu s dalšími cizinci se tudíž začali obávat, že by dokonce mohlo dojít k jejich vyhoštění ze země či přinejmenším k neprodoužení jejich pobytu (AMZV 1946d). Situace s nezaměstnaností se stala kritickou na začátku roku 1947, týkala se okolo milionu dělníků. Bohužel nastalá situace nebyla efektivně řešena. Do Egypta byli také pozváni dva poradci z Mezinárodního úřadu práce. Jedním z nich byl Čechoslovák Zelenka, který se o budoucím sociálním systému v Egyptě vyjádřil velmi skepticky: „*Jest však pochybné, zdali k uskutečnění sociálního pojištění skutečně dojde, a i tehdy by šlo jen o instituci, nedosahující ani zdaleka význam institucí obdobných v Evropě*“ (AMZV 1947j).“ Jedním z opatření vůči nastalé situaci byl zákon o akciových společnostech vydaný 4. listopadu 1947, podle něhož 75 % úřednictva a 100 % dělnictva¹² muselo být z řad Egypťanů. Tento zákon v podstatě znemožňoval začlenění cizinců do ekonomického života v Egyptě. O dva dny později ještě vyšlo nařízení o registraci všech cizinců v Egyptě, kdy především majitelé velkých firem museli odevzdávat seznamy svých zaměstnanců. Celá tato situace působila paradoxně, protože „*Egypt vděčí svému rozvoji hospodářskému především cizincům...*“ (AMZV 1948h). Další stížnosti postavení cizinců v Egyptě přišlo na počátku roku 1948. Zákon nyní stanovoval, že každý cizinec, který hodlá pracovat v Egyptě, musí žádat o speciální povolení egyptské úřady (AMZV 1948i).

Jedním z faktorů, který ohrožoval export do Egypta, byly vyšší ceny československých výrobků. Ostatní zahraniční firmy se navíc mnohdy snažily poškodit dobrou pověst našich firem (AMZV 1947k). Jedním z příkladů, který tento fakt dokládá, bylo nekalé jednání v soutěži o dodávku strojírenských a kovodělných výrobků. Československo bylo zastupováno národním podnikem Praha, kontrétně Františkem Šebkem. Ten byl dokonce nucen navštívit egyptského ministra veřejných prací a vyzoomět ho o skutečném stavu československých výrobků. V Egyptě se šířily nepravdivé informace o jejich špatné kvalitě a také o tom, že Československo není schopné plnit dodávky. Jednání se nakonec vyplatila a jedna ze zakázek byla svěřena Škodovým závodům (AMZV 1947k). Jednalo se o výstavbu mechanické části čerpací stanice Amiria v hodnotě cca 200 000 LE (AMZV 1947l). Stanice měla být zprovozněna do roku 1949 s tím, že měla sloužit k přečerpání odpadní

vody (NA, MZV – VA II 1949b). To ovšem nebyl jediný úspěch Škodových závodů v této oblasti. Na podzim roku 1947 bylo rozhodnuto, že se firma Škoda bude podílet na odvodňovacích pracích v Dolním Egyptě. Do budoucna navíc byla uvažována spolupráce na stavbě vodovodů.

Egypt také projevil zájem o dodávky zbraní z Československa, protože se jevíly kvalitnější než americké. Spolupráce se i nadále rýsovala v budování dopravních komunikací, a to hlavně železničních a lodních, kdy dokonce došlo k návštěvě československého ministra dopravy Ivana Pietora (AMZV 1947m).

V oblasti vývozu se Egypt jakožto zemědělský stát zaměřoval hlavně na tento typ produktů. Hlavním vývozním artiklem, stejně tak jako v meziválečném období, zůstala bavlna. V tomto ohledu projevil Egypt zájem o výměnný obchod za jiné zboží (AMZV 1947k). Jednání o nákupu bavlny probíhala již od konce roku 1945, ale byla velmi vleklá. Hlavní důvody byly následující. V této době egyptský obchod prakticky ovládala Velká Británie a Československo se navíc snažilo co nejvíce snížit cenu. Mělo se jednat navíc o první úvěr tohoto druhu, který Egypt poskytl cizině (AMZV 1947n). Dne 4. července 1946 přijela zvláštní egyptská komise do Prahy za účelem jednání o nákupu bavlny (AMZV 1947o). Cílem egyptské vlády bylo, aby smlouvy byly podepsány v Egyptě, tudíž se československá delegace účastnila jednání v Káhiře od konce listopadu téhož roku (AMZV 1946k). Po dlouhých průtazích v jednání Egypt nakonec navrhl roční úvěr na milion egyptských liber s třípocentním úrokem, přičemž nákupy měly být placeny směnkami splatnými za rok (AMZV 1947n). Ekonom Karel Urbánek podotýkal, že příčinou průtahů v jednání byla také odlišná představa egyptské a československé strany. Zatímco Čechoslováci chtěli vést jednání pouze o finančním úvěru, Egyptané se nebránili též možnosti směnného obchodu (AMZV 1946k). Oba protokoly, tj. o obchodní výměně a úvěru na nákup bavlny byly nakonec podepsány 20. ledna 1947 (AMZV 1947p). Za Československo byly protokoly podepsány Stanislavem Miňovským a Františkem Kruckým (NA, MZV – VA II 1947). Protokol o výměně zboží nebyl ve výsledku příliš důležitý, protože „*ceny jsou diktovány výrobními náklady i poměry na trhu*“ (AMZV 1947q). Délka úvěru byla stanovena na jeden rok s tím, že obě smluvní strany mohly smlouvu vypovědět dříve, ale pouze s tříměsíčním upozorněním (AMZV 1947r). V platnost vešly protokoly až 27. května 1947 (AMZV 1947s). Praktickým prováděním úvěrového protokolu byla pověřena na československé straně Živnostenská banka a na straně egyptské banka Mísr (AMZV 1947t). Cílem těchto protokolů bylo také zlepšit vzájemnou obchodní výměnu, která se během let 1947 a 1948 měla dostat na předválečnou úroveň. V této době stále ještě platila prozatímní obchodní dohoda z 16. března 1930 (AMZV 1947u).

Poté, co Egypt v červnu opustil šterlinkový blok¹³, obával se možných komplikací spojených s dovozem. Byla dokonce vytvořena listina, které zboží lze dovážet. Nepatřily sem hlavně luxusní výrobky, ale obecně se dovoz snižoval (AMVZ 1948h): „*Egypt vlastně žil poslední čtvrtletí (1947) ze svých skladů.*“ Československa se dotkl hlavně dovoz luxusního zboží jako jablonecké bižuterie, luxusního skla a dekorativního porcelánu, kdy došlo k jeho úbytku. Prioritním se pro Československo stalo zaměření na vývoz železničního a stavebního materiálu a zbraní. Dále se zaměřovalo na turistickou propagaci, respektive na snahu uvést ve známost československé lázně (Tamtéž). Další oblastí, kde se otevřel prostor pro československé dodávky, byla pomoc při budování moderního egyptského loďstva (AMVZ 1948i). Vzájemné obchodní vztahy mezi Egyptem a Československem byly také ovlivněny uzavřením egyptsko-britské obchodní dohody, v jejímž důsledku byly do Egypta hojně dováženy právě britské výrobky.

V této době se na egyptském trhu uplatňovala řada československých firem. Jednou z nich byla společnost Hrabě a Lozovský. Firma prováděla především komunikační práce, jako byly stavby mostů, tunelů, přehrad, dráhy apod. (AMVZ 1946l).¹⁴ Další firmou, která dodávala své zboží do Egypta, byla společnost Františka Wünsche Jablonec nad Nisou (AMVZ 1947v).¹⁵

Tradiční dovoz porcelánu do Egypta byl čím dál složitější, protože se objevovala zahraniční konkurence (AMZV 1946n). V roce 1946 dodávala do královského paláce porcelán např. firma Epiag Karlovy Vary (AMZV 1946f).¹⁶ Československo také projeвило zájem o účast ve veřejné soutěži o výstavbu elektrárny v Talkha (AMZV 1948p).

Důležitým vývozním artiklem do Egypta v letech 1946–1947 byly zbraně v celkové hodnotě 368 000 Kčs. O jejich dalších dodávkách se jednalo i pro následující rok, nebyly však realizovány. Na vině byla pochopitelně československá podpora Izraele (Zidek – Sieber 2009: 53; Gombár 2009: 10).¹⁷ Poté, co v Československu došlo ke znárodnění průmyslu, vyvstala otázka, zda by nebylo výhodné zřídit jednotnou dovozní organizaci v Káhiře, která by soustřeďovala veškeré nabídky i poptávky a sloužila také k rozšíření obchodních styků se Středním východem (AMZV 1946o).

Výraznými proměnami také prošla celní správa. Nejprve byla cla v důsledku poválečné krize dočasně zrušena, ale spolu se stoupajícím ekonomickým rozvojem se začala opět postupně uplatňovat. Některé produkty, převážně zemědělské, zůstávaly od cla nadále osvobozeny (AMZV 1946p). Počátkem roku 1948 bylo nutné vyřešit dovozní podmínky do Egypta. Nejvýhodněji na tom byly země šterlinkové oblasti. S Egyptem bylo také možné uzavřít smlouvu podporující obchodní výměnu a tím získat podmínky stejné jako tyto země. Obdobnou dohodu uzavřelo Československo již v roce 1947, ale oficiálně jim nebyly výhodnější podmínky nabídnuty (AMZV 1948r). V březnu skutečně došlo ke změně dovozních předpisů, kdy se rozšířil seznam zboží, které mohlo být dováženo bez dovozního povolení (AMZV 1948s). Československo se tak stalo první zemí mimo šterlingový blok, které byly tyto výhody poskytnuty (AMZV 1948r). Dne 30. listopadu 1948 bylo také rozhodnuto, že cizinci, kteří odjíždí z Egypta, mohou vyvézt dárky v hodnotě 100 egyptských liber. Toto povolení se týkalo pouze zboží egyptského původu (AMZV 1948t).

Spolupráce mezi státy byla i v oblasti zdravotnictví. Velmi nepříjemnou záležitostí, se kterou se musel Egypt potýkat, byla epidemie cholery, která vypukla 23. září 1947. Nemoc si vyžádala téměř 11 000 obětí a situace byla kritická především na sklonku října, kdy bylo zaznamenáno až 1000 úmrtí denně. Egyptská vláda vynaložila na boj s epidemií značné úsilí, ale bez zahraniční pomoci, nebylo možné situaci překonat. Jedním ze států, který pomohl, bylo i Československo, které přispělo 20 000 jednotkami očkovací látky, jež byly 28. října předány ministru zahraničí (AMZV 1947m). Český tisk dokonce informoval o drastických opatřeních, které učinila egyptská vláda, a to, že nemocným cholerou, kteří opustí nakažené území, hrozí za roznášení nemoci trest smrti (NA, MZV–VA II 1947b).

Je také důležité podotknout, že v oblasti obchodu byly Egyptu vlastní i neseriózní praktiky. Dokladem toho je zpráva, která upozorňovala na egyptskou špionáž ve Škodových závodech v Plzni, kde Egypťané chtěli získat dokumentaci o výrobních postupech (AMZV 1945e).¹⁸ Dále roku 1947 čelilo československé vyslanectví nepřijemnosti způsobené chybnou interpretací o dodávce speciálně upraveného vozu Tatra. V té době již národní podnik Tatra importoval tento vůz králi do Egypta na základě jeho objednávky z prospektu. Královský dvůr ovšem dodávku vyhodnotil jako dar, s čímž národní podnik nepočítal a nechtěl souhlasit. K úhradě dlužné částky skutečně nedošlo (AMZV 1948u).

Po únorovém převratu obchodní styky výrazně utrpěly. Jak bylo výše zmíněno, z důvodu podpory Izraele se neuskutečnily původně plánované dodávky zbraní. Vladimír Hellmuth se tedy po právu obával, že by tato skutečnost mohla vést i k přerušení diplomatických styků. Proto navrhl egyptské vládě poskytnout alespoň pušky staršího typu (Zidek – Sieber 2009: 52).

Obchodní ani diplomatické vztahy tedy přerušeny nebyly. Československo odebíralo z Egypta zboží za více než miliardu korun ročně. Ze strany Československa byl zájem o uzavření dalšího úvěru na nákup bavlny, čímž by se stalo nezávislé na cenových výkyvech. Na další úvěr však nebyl Egypt ochotný přistoupit (AMZV 1950). K následující proměně obchodních vztahů došlo až roku 1951, kdy byla uzavřena československo-egyptská obchodní dohoda. Obsahovala články, které se týkaly obchodu s československými

zbraněmi a municí proti egyptské bavlně. Dohoda v praxi znamenala, že od těchto nejnvýznamnějších obchodních komodit nemohly strany upustit. Zde se však naráželo na konkurenci Sovětského svazu, který byl také významným dodavatelem do Egypta (Zidek – Sieber 2009: 53).

Čechoslováci v Egyptě, kulturní a společensko-politické pozadí československo-egyptských vztahů

Již po první světové válce tvořili Čechoslováci v Egyptě svou kolonii (AMZV 1921).¹⁹ Ve 20. letech se počet Čechů a Slováků odhadoval asi na 200 osob (Zelenka 1948: 163). Koncem 30. let dosahoval počet československých občanů v Egyptě téměř 500 (Júnová Macková 2009: 140).²⁰ Po druhé světové válce došlo ke značnému úbytku, a to více než o polovinu. Český tisk uváděl, že v roce 1947 žilo v Egyptě okolo 200 občanů české národnosti. Jednalo se vesměs o skláře nebo zaměstnance firmy Baťa a Škoda. Mnoho z nich bylo sdruženo ve spolku Lidice (NA, MZV – VA II 1947c). Od roku 1942 byl v Egyptě založen kroužek pro kulturní rozvoj všech Čechoslováků v Egyptě. Později získal název *Lidice*. Tento kroužek se zaměřoval na pořádání různých sbírek, provozoval československou knihovnu a vedl kurzy českého jazyka. Poté, co musel opustit klub starý zámek na předměstí Káhiry, zůstal tři roky až do roku 1947 bez vlastních sídelních prostor. Nová klubovna byla založena v centru Káhiry (NA, MZV – VA II 1947d). V tomto období působilo v Egyptě také mnoho zajímavých československých osobností. Jednou z nich byl malíř Jaromír Hilbert, který dokonce obdržel od krále Faruka řád za zásluhy v oblasti umění. V Egyptě našla uplatnění i jeho žena, která se zde věnovala novinářské činnosti. Další z významných Čechů Václav Zelenka se ve spolupráci s Ústavem arabské řeči při univerzitě El Azhar podílel na sestavení česko-arabského slovníku (NA, MZV – VA II 1947c).

V letech 1947 až 1950 cestovali napříč Afrikou Miroslav Zikmund a Jiří Hanzelka, kteří své zážitky popsali v knize *Afrika snů a skutečnosti*. Konkrétně v Egyptě pobývali od července do října 1947. V jejich knize se můžeme dočíst mnoho zajímavostí, například, že po druhé světové válce se v Egyptě psalo obyčejnými tužkami pouze z Československa (Zikmund – Hanzelka 1955: 106–108).

Pro společenský život Čechoslováků byl důležitý penzion Garden City v Káhiře, který vlastnili manželé Haisovi. Cestovatel Bohumil Holas ve svém novinovém článku dokonce uvedl, že Češi, kteří byli v Egyptě krátce a neznali jazyk a místní poměry, v penzionu našli svůj domov. Zmínky o tomto pensionu se objevují i po roce 1947, kdy v něm byli ubytováni právě cestovatelé Zikmund a Hanzelka (Júnová Macková 2009: 138). Paní Haisová se svým manželem a sestrou byli svým hostům i průvodci po památkách a byli známí tím, že se na ně turisté mohli obrátit s žádostí o pomoc (Zelenka 1948: 231). Úspěchy slavila také československá hudební produkce. Koncert Vaša Příhody byl v roce 1948 stejně jako v předešlých letech vyprodán (AMVZ 1948v).

Už v předválečném období zde podnikala své výzkumy řada vynikajících československých egyptologů. Jedním z nich byl Jaroslav Černý. Od druhé světové války působil v Egyptě jako kulturní rada exilové československé delegace. Po válce odcestoval zpět do Československa a roku 1946 byl jmenován profesorem egyptologie na University College v Londýně (Kolmaš – Kroupa – Opatrný a kol. aut. 1999: 95). Mezi další významné osobnosti patřili i Zbyněk Žába a František Lexa. Nutno také podotknout, že po únoru 1948 byla československá egyptologie v kritickém stavu, protože do Egypta nebylo možné cestovat a k zahraniční literatuře nebyl přístup. Situace se zlepšila až roku 1956, kdy do Egypta odcestovala kulturní delegace pověřená jednáním o založení československého vědeckého ústavu orientovaného na výzkum egyptských dějin (Zidek – Sieber 2009: 66).

O tom, že politická situace negativně ovlivňovala i československo-egyptské kulturní vztahy, nebylo tedy pochyb. Dalším důkazem byla komplikovaná účast Egyptanů na Světovém festivalu mládeže, konaném od 20. července do 17. srpna 1947 v Praze. V Egyptě působila Liga arabských studentů, jejíž členové projevíli zájem tuto akci navštívit.

Některým byly dokonce odebrány pasy, aby nemohli vycestovat (AMZV 1947x). Přesto je uváděno, že se na festival dostalo bez povolení egyptských úřadů pět osob. To, že egyptská vláda vnímala tento festival jako politickou záležitost, ukazuje i skutečnost, že egyptské plavecké mužstvo při svém evropském turné mohlo navštívit Československo až po skončení festivalu (AMVZ 1947y). Nebyl to ovšem jediný případ. Krátce předtím byl zatčen David Fuad Nahum po návratu z pražské světové odborové konference. Po svém příletu byl zadržen přímo na letišti a byly mu zabaveny všechny dokumenty. Na těchto příkladech je dle mého názoru patrné, že se egyptská vláda skutečně obávala pronikání komunistických vlivů do své země. V tamějším opozičním deníku *Al Kotla* se dokonce objevilo nařčení ministerského předsedy z tvorby seznamů osob, kterým nemá být umožněno cestovat do ciziny, včetně Československa. Československo ovšem nebylo jedinou zemí, která tímto způsobem upadla v nemilost. Egypt se také obával myšlenek, které tam mohly proniknout z Francie (AMZV 1947x).

* * *

Cílem této studie bylo mapování československo-egyptských vztahů po druhé světové válce do roku 1948 se zaměřením na vztahy politické a ekonomické a okrajově kulturní. V oblasti ekonomické bylo jednou z priorit Československa navrátit tyto vztahy minimálně na stejnou úroveň jako před vypuknutím války. Z výzkumu je patrné, že tento krok se nepodařilo zcela realizovat, ačkoli diplomatické styky ze strany Československa nebyly přerušeny ani v době války. Roli zde nepochybně sehrály i osobnosti diplomatického zastupitelského sboru v Egyptě, kdy se ani jednomu z nástupců Jaroslava Šejnohy nepodařilo dosáhnout takové oblíbenosti, jaké se těšil on. Ke zhoršení vztahů přispěl především František Krucký, který i po svém odvolání dál setrval v Egyptě, kde velmi často navštěvoval ministerstvo zahraničních věcí a poskytoval nelichotivé rozhovory egyptskému tisku. Zde také informoval o československých zbraňových dodávkách a možné misi do Izraele (Zídek – Sieber 2009: 54).

Dalším momentem, který přispěl ke zhoršení vztahů, byly volby v Československu roku 1946 a vítězství komunistické strany. Egypt byl v této době orientovaný protikomunisticky a navíc v tomto období vrcholily jeho spory s Velkou Británií. Ještě větší zlom nastal po únoru 1948. Krátce poté dokonce egyptská vláda zřídila „*zvláštní úřad pro potírání komunismu*“ (Zídek – Sieber 2009: 55).

Dalo by se říci, že jedinou oblastí, kde vzájemné vztahy neutrpěly, byl obchod. Hodnoty vývozu a dovozu dokonce převýšily předválečnou úroveň a do jisté míry se i změnil charakter zboží. Nepochybně stěžejní byly zbraňové dodávky v letech 1946 a 1947. K dalším dodávkám roku 1948 nedošlo, přestože o ně Egypt jevil zájem. Ze strany Egypta bylo dále vyváženo velké množství bavlny, stejně jako tomu bylo v předchozím období. V Egyptě se také uplatnila řada československých firem, a to hlavně ve stavebním průmyslu.

Vztahy Československa s Egyptem měly po druhé světové válce stále klesající tendenci. Z pramenů vyplývá, že tato tendence pokračovala i po uzavření československo-egyptské obchodní a platební dohody z roku 1951. Nový rozměr získaly až po roce 1955, kdy byla uzavřena československo-egyptská smlouva o zbraňových dodávkách (Zídek – Sieber 2009: 55).

¹ Československá kolonie v Egyptě se formovala již od počátku 20. let, ale nebyla příliš početná. Počet Čechoslováků se pohyboval okolo 200 osob a usazovali se hlavně ve velkých městech jako Alexandrie, Káhira, Port Said, Luxor a Asuán (Zelenka 1948: 163).

² Josef Klvaňa se po skončení druhé světové války stal zaměstnancem ministerstva zahraničí. Po odchodu Františka Kruckého byl jedním z navrhovaných kandidátů na československého vyslance v Káhiře. Agrément mu ale nebyl přidělen (AMZV 1949a).

³ Zdeněk Pravda působil v úřadu jako chargé d'affaires v letech 1952–1954 (AMZV 1952a).

⁴ Některé dokumenty se dále zmiňovaly o působnosti Beye v Řecku a Argentíně.

- ⁵ Ve svém úřadu Bey setrval až do roku 1953 (Gombár 2009: 10).
- ⁶ Za prohranou válku byl obviňován král a jeho přívrženci, proto se skupina armádních důstojníků, kteří se sami nazývali Svobodní důstojníci, rozhodli, že musí být svržen. V červenci 1952 byl král donucen abdikovat ve prospěch svého syna, který na trůn nikdy nenastoupil. A roku 1953 byl Egypt prohlášen republikou (Lengyel 1979: 49).
- ⁷ Československo mělo své zástupce ve zvláštním výboru OSN pro Palestinu vytvořeném 28. 4. 1947. Dne 29. 11. 1947 hlasoval československý zástupce ve Valném shromáždění OSN pro rozdělení Palestiny na arabský a židovský stát (Pojar 2004: 128).
- ⁸ Do té doby byly vztahy vřelé i navzdory politické situaci v Československu, což dokládá např. dar profesora Lexy a jeho kolegů ke královým narozeninám. Jednalo se totiž o jediný dar, který král obdržel z nearabského světa (AMZV 1949c).
- ⁹ Včetně přílohy obsahující záznam o jednání mezi československou a egyptskou delegací (AMZV 1947g).
- ¹⁰ Nová obchodní a platební dohoda byla uzavřena až 24. října 1951 (AMZV 1951).
- ¹¹ „Československé zboží má v Egyptě výbornou pověst, a je o ně značný zájem, zejména o sklo, porcelán, kameninové zboží, stroje a nástroje, stavební materiál, bižuterii, prvotřídní textil, chmel, z piva má dobré vyhlídky plzeňský Prazdroj a Budějovické (AMZV 1947i).“
- ¹² Jiné dokumenty hovořily o tom, že 75 % veškerého zaměstnaného obyvatelstva muselo být tvořeno Egyptany, z toho 90 % připadalo na dělnictvo (AMZV 1948h).
- ¹³ Pojem užívaný od roku 1931, kdy Británie opustila zlatý standard. Označují se jim ty země, které držely velkou část svých měnových rezerv v librách šterlinků u Bank of England s cílem udržet stanovenou paritu své měny k (britské) libře šterlinků spíše než ke zlatu nebo stříbru.
- ¹⁴ První zakázku, kterou filiálka této firmy získala, byla stavba pracovního střediska též československé firmy Baťa. Dále se podílela na stavbě silnice ze Samanoudu do Damietty formou betonových a asfaltových prací (AMZV 1946m). Firmě se dařilo postupně získat další zakázky jako např. stavbu přehrady a silnice u Edfiny (AMZV 1948j). Československá firma se dostala do nejužšího výběru, kde porazila firmu francouzskou, která průběh stavby odhadovala o rok déle (AMZV 1948k). Bohužel v souvislosti s touto stavbou se dostala firma do finančních problémů a část zakázky převzaly firmy pařížská a amsterodamská (AMZV 1948j). Další komplikace nastaly poté, co v Československu došlo ke znárodnění průmyslu a výše zmíněná firma se zařadila pod Československé stavební závody. Egyptská filiálka však víceméně fungovala samostatně (AMZV 1948l). Navíc, aby bylo možné stavbu dokončit, bylo potřebné vynaložit značné investice. Nicméně v zájmu československé vlády bylo stavbu dokončit kvůli důvěryhodnosti budoucích zakázek (AMZV 1948m). Situace vyvrcholila v momentě, kdy byl 10. června 1948 podán návrh o úpadku firmy a její kanceláře byly zapečetěny. Tím byla samozřejmě ohrožena stavba silnice u Edfiny (AMZV 1948n). Správou filiálky byl nakonec pověřen pracovník egyptského ministerstva Mobarak, s tím že dluhy měly být splaceny nejlépe půjčkou od československé Národní banky, a tím by firma mohla dokončit dohodnuté práce (AMZV 1948o). Situace se nepodařila dořešit ani do konce 1948.
- ¹⁵ Na firmu ovšem existují stížnosti od firmy Bercovitch a Co. Káhira, která upozorňovala na dodávky perlových náhrdelníků v menší kvalitě, než bylo dohodnuto. Spor byl nakonec vyřešen slevou na již zmíněnou dodávku zboží. František Wünsch spolu s dalšími firmami ovšem uváděl, že stížnosti byly neoprávněné a jednalo se pouze o taktiku firmy Bercovitch, jak snížit dodatečně cenu (AMZV 1947v).
- ¹⁶ Karlovy Vary byly také oblíbenou lázeňskou destinací Egyptanů. K tomuto období se váže i příběh o vile krále Faruka, která se měla nacházet právě v Karlových Varech. „Vila prý byla v padesátých letech vyměněna za stávající objekt rezidence egyptského velvyslance v Praze. Pravdivost tohoto příběhu se však nepodařilo prokázat (Gombár 2009: 10).
- ¹⁷ Zbraně do Egypta vyvážela Zbrojovka Brno (AMZV 1948q). Egypt nové kvalitní zbraně nutně potřeboval, protože disponoval pouze starými až historickými modely a zbraněmi, které tu zanechala britská vojska (Marsot al-Sayyid 1985: 102).
- ¹⁸ Egypt podobných taktik využíval již ve 30. letech v případě špiónáže výrobních postupů bižuterie na Jablonce (AMZV 1932).
- ¹⁹ Jednalo se především o československé příslušníky německé národnosti (AMZV 1921).
- ²⁰ Údaje k roku 1938 hovoří o čísle 471 (Júnová Macková 2009: 140).

Literatura

- Baresš, Ladislav – Veselý, Rudolf – Gombár, Eduard (2009): *Dějiny Egypta*. Praha: NLN.
- Beattie, Kirk (1995): Egypt During the Nasser Years: Ideology, Politics and Civil Society. *Middle East Studies Association Bulletin*, No. 1, Vol. 29, s. 18.
- Dejmeke, Jindřich (2012): *Diplomacie Československa. Díl I.: Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie: 1918–1992*. Praha: Academia.
- Goldschmidt, Arthur (1988): *Modern Egypt: The Formation Of A Modern Nation-State*. London: Westview Press.
- Gombár, Eduard (2009): Československo a Egypt v letech 1920–1970. *Bulletin Společnosti česko-arabské*, No. 2, s. 10–12.
- Jankowski, James (2003): United Arab Republic. *Mediterranean Politics*. Frank Class and Co LTD, Vol. 8, Part 1, s. 13–14.

KONZULTACE: ČESKOSLOVENSKO A EGYPYPT

- Jůnová Macková, Adéla (2009): Československá komunita v Egyptě v letech 1918–1938. In: Jůnová Macková, Adéla – Navrátilová, Hana – Jůn, Libor: *Krásný, báječný, nešťastný Egypt!* Praha: Libri, s. 134–147.
- Kolmaš, Josef – Kroupa, Viktor – Opatrný, Josef a kol. aut. (1999): *Kdo byl kdo, čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*. Praha: Libri.
- Körner, Bohumil (1969): *Zahraniční obchod Československa s rozvojovými zeměmi 1945–1955*. Praha: VŠE.
- Lengyel, Emil (1979): *Modern Egypt*. London: F. Watts.
- Marsot al-Sayyid, Afaf Lufti (1985): *The Short History Of Egypt*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McGregor, Andrew (2006): *A Military History Of The Modern Egypt*. London: Praeger Security International.
- Pojar, Miloš (2004): *Izrael*. Praha: Libri.
- Skřivan, Aleš (2007): K charakteru, rozsahu a zaměření československého vývozu v meziválečném období. *Acta Oeconomica Pragensia*, Vol. 15, No. 7, 367–369.
- Stern, Michael (1965): *Farouk*. New York: Bantam Books.
- Veselý, Zdeněk (1989): *Československá zahraniční politika v letech 1945–1949*. Praha: SPN.
- Zelenka, Václav (1948): *Káhira ve snu a probuzení*. Praha: Česká grafická unie.
- Zikmund, Miroslav – Hanzelka Jiří (1955): *Afrika snů a skutečnosti*. Praha: Orbis.
- Zidek, Petr – Sieber, Karel (2009): *Československo a Blízký východ v letech 1948–1989*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Dokumenty

- Archiv Kanceláře prezidenta republiky, dále jen AKPR (1944): Karton č. 278, inv. č. 1573, čís. 3019/46, Káhira, 5. 11. 1944.
- AKPR (1945): Karton č. 278, inv. č. 1573, č. j. 380/dův/45, Káhira, 6. 12. 1945.
- AKPR (1946): Karton č. 278, inv. č. 1573, č. j. 2805/46, Káhira, 23. 5. 1946.
- Archiv Ministerstva zahraničních věcí, dále jen AMVZ (1921): Politické zprávy (dále jen PZ) Alexandrie 1921, č. j. 17572, Alexandrie, 4. 6. 1921.
- AMVZ (1932): Sekce IV, karton č. 753, „*Sklářství v Egyptě*“, č. j. 54251/32, Praha, 23. 6. 1932.
- AMVZ (1937): Sekce IV, karton č. 753, „*Egypt: usazování cizích průmyslových podniků*“, č. j. 936/37, Alexandrie, 21. 5. 1937.
- AMVZ (1943): Diplomatický protokol (dále jen DP) 1945–1958, Egypt, karton č. 5, č. 23.802/43, Londýn, 7. 12. 1943.
- AMVZ (1944): PZ Káhira 1945, č. 18/1944, t. č. 3689/dův/44, Káhira, 5. 6. 1944.
- AMVZ (1945a): PZ Káhira 1945, č. j. 762/45, Káhira, 25. 8. 1945.
- AMVZ (1945b): PZ Káhira 1945, bez č. j., Káhira, 10. 5. 1945.
- AMVZ (1945c): PZ Káhira 1945, č. j. 2762/45, Káhira, 4. 6. 1945.
- AMVZ (1945d): PZ Káhira 1945, č. j. 1909/45, Káhira, 11. 6. 1945.
- AMVZ (1945e): Teritoriální odbor – obyčejné (dále jen TO – O) 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 56.549/IV-6/45, Káhira, 2. 11. 1945.
- AMVZ (1946a): PZ Káhira 1946, č. j. došlé 977/B/46, Káhira, 29. 3. 1946.
- AMVZ (1946b): PZ Káhira 1946, č. j. 333/dův/46, Káhira, 4. 8. 1946.
- AMVZ (1946c): PZ Káhira 1946, č. j. 323/dův/46, Káhira, 28. 7. 1946.
- AMVZ (1946d): PZ Káhira 1946, č. j. 316/dův/46, Káhira, 1. 8. 1946.
- AMVZ (1946e): PZ Káhira 1946, č. j. došlé 1634/B/46, Káhira, 10. 6. 1946.
- AMVZ (1946f): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 6639/46, Káhira, 12. 11. 1946.
- AMVZ (1946g): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. j. 1484/1946/II, Káhira, 25. 1. 1946.
- AMVZ (1946h): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. j. 126/V/1946, Praha, 5. 10. 1946.
- AMVZ (1946i): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. 270/dův/46, Káhira, 6. 7. 1946.
- AMVZ (1946j): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 325/dův/46, Káhira, 12. 8. 1946.
- AMVZ (1946k): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 526/dův/46, Káhira, 21. 12. 1946.
- AMVZ (1946l): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. j. 7739/46-I odb., Praha, 30. 1. 1946.
- AMVZ (1946m): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 222990/IV/6/46, Praha, 21. 11. 1946.
- AMVZ (1946n): TO – O, 1945–1959, SAR, karton č. 3, 5855/46, Káhira, 25. 9. 1946.
- AMVZ (1946o): TO – O, 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. j. 114.800/IV-6, Káhira, 19. 7. 1946.
- AMVZ (1946p): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. j. 160.065/IV-6/46, Káhira, 2. 9. 1946.
- AMVZ (1947a): DP 1945–1958, Egypt, karton č. 5, č. 242.147/P, Praha, 25. 11. 1947.
- AMVZ (1947b): DP 1945–1958, Egypt, karton č. 27, č. j. 225.385/P-47, Praha, 3. 11. 1947.
- AMVZ (1947c): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1., došlé č. 1624/B/47, Káhira, 10. 6. 1947.
- AMVZ (1947d): DP 1945–1958, Egypt, karton č. 27, č. D-11/392/47, Praha, 24. 10. 1947.
- AMVZ (1947e): PZ Káhira 1947, č. j. 52/dův/47, Káhira, 15. 2. 1947.
- AMVZ (1947f): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 620/47, Káhira, 6. 2. 1947.
- AMVZ (1947g): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 47303, Káhira, 3. 3. 1947.
- AMVZ (1947h): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 19.905/IV-6/47, Káhira, 10. 1. 1947.
- AMVZ (1947i): PZ Káhira 1947, č. j. 3948/47, Káhira, 22. 9. 1947.
- AMVZ (1947j): PZ Káhira 1947, č. j. 102/dův/47, Káhira, 1. 4. 1947.
- AMVZ (1947k): PZ Káhira 1947, č. j. 3948/47, Káhira, 22. 8. 1947.

- AMZV (1947l): PZ Káhira 1947, č. j. 3948/47, Káhira, 7. 8. 1947.
- AMZV (1947m): PZ Káhira 1947, č. j. 279/dův/1947, Káhira, 18. 12. 1947.
- AMZV (1947n): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. došlé 44/8/47, Praha, 9. 1. 1947.
- AMZV (1947o): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 126.546/IV-6/47, Praha, 9. 7. 1947.
- AMZV (1947p): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 15.981/IV-6/47, Praha, 24. 1. 1947.
- AMZV (1947q): Politický odbor (dále jen PO) 1945–1954, karton č. 86, č. 16.701/IV-6/47, Praha, 3. 2. 1947.
- AMZV (1947r): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 252/47, Káhira, 17. 1. 1947.
- AMZV (1947s): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 4261/47, Káhira, 8. 10. 1947.
- AMZV (1947t): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, č. 42.880/47-III A/3, Praha, 21. 2. 1947.
- AMZV (1947u): PO 1945–1954, karton č. 86, bez č. j, 20. 1. 1947.
- AMZV (1947v): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. j. 25375/1947-VII/1, Praha, 26. 3. 1947.
- AMZV (1947w): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. 40047/IV-6/47, Praha, 21. 8. 1947.
- AMZV (1947x): PZ Káhira 1947, č. j. 184/dův/47, Káhira, 7. 7. 1947.
- AMZV (1947y): PZ Káhira 1947, č. j. 203/dův/47, Káhira, 21. 7. 1947.
- AMZV (1948a): DP 1945–1958, Egypt, karton. č. 5, č. 43.848/P, Praha, 28. 2. 1948.
- AMZV (1948b): DP 1945–1958, Egypt, karton. č. 5, č. 83.641/P-48, Praha, 27.4. 1948.
- AMZV (1948c): DP 1945–1958, Egypt, karton. č. 5, č. 182/dův/1948, Káhira, 26. 5. 1948.
- AMZV (1948d): DP 1945–1958, Egypt, karton č. 27, č. 236.808/P-48, Praha, 2. 12. 1948.
- AMZV (1948e): DP 1945–1958, Egypt, karton č. 27, č. 125.632/48, Praha, 29. 9. 1948.
- AMZV (1948f): DP 1945–1958, Egypt, karton č. 27, 324/dův/48, Káhira, 29. 9. 1948.
- AMZV (1948g): DP 1945–1958, Egypt, karton č. 27, 138.437/48, Káhira, 4. 10. 1948.
- AMZV (1948h): PZ Káhira 1947, č. j. 90/48, Káhira, 8. 1. 1948.
- AMZV (1948i): PZ Káhira 1948, č. 397/48, Káhira, 6. 2. 1948.
- AMZV (1948j): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č.j. 189.999, Praha, 22. 10. 1948.
- AMZV (1948k): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, SAR, č. 74/dův/1948, Praha, 18. 3. 1948.
- AMZV (1948l): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. j. 216775/IV-6/48, Praha, 30. 10. 1948.
- AMZV (1948m): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 128.009/48, Praha, 19. 4. 1948.
- AMZV (1948n): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 122013/IV-6/48, Praha, 14. 6. 1948.
- AMZV (1948o): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 239783/IV-6/48, Praha, 29. 11. 1948.
- AMZV (1948p): TO – O, 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 1537/48, Káhira, 5. 6. 1948.
- AMZV (1948q): TO – O, 1945–1959, SAR, karton č. 3, č. 654/B/pp/48, Praha, 18. 5. 1948.
- AMZV (1948r): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. j. II/114/48, Praha, 22. 1. 1948.
- AMZV (1948s): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č. VI/500/48, Káhira, 25. 3. 1948.
- AMZV (1948t): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 3386/48, Káhira, 9. 12. 1948.
- AMZV (1948u): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 4, č.j. 9383, Praha, 14. 1. 1948.
- AMZV (1948v): PZ Káhira 1948, č. j. 153/dův/48, Káhira, 24. 4. 1948.
- AMZV (1948w): PZ Káhira 1948, č. j. 555/pp/48, Káhira, 26. 4. 1948.
- AMZV (1948x): PZ Káhira 1948, č. j. 389/dův/48, Káhira, 30. 11. 1948.
- AMZV (1949a): DP 1945–1958, Egypt, karton č. 5, 15.979/P, Praha, 27. 1. 1949.
- AMZV (1949b): DP 1945–1958, Egypt, karton č. 27, 49/dův/49, Káhira, 8. 2. 1949.
- AMZV (1949c): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 1, č. 143/dův/48, Káhira, 22. 4. 1949.
- AMZV (1949d): PZ Káhira 1945, č. j. 49/45, Káhira, 1. 10. 1945.
- AMZV (1950): DP 1945–1958, Egypt, karton č. 27, odd.A/IV-5, Káhira, leden 1950.
- AMZV (1951): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 9, č. j. V/4-3302/96/1951-dův, Praha, 24. 11. 1951.
- AMZV (1952): DP 1945–1958, Egypt, karton. č. 5, t. č. 355/52/T, Káhira, 19. 10. 1952.
- AMZV (nedatováno): TO – O 1945–1959, SAR, karton č. 2, bez č., Káhira.
- Národní archiv, Ministerstvo zahraničních věcí – Výstřížkový archiv II, dále jen NA, MZV – VA II (1947a): Karton č. 482, inv. č. (sign) 1-953, Právo lidu, 5. 4. 1947.
- NA, MZV – VA II (1947a): Karton č. 482, Inv. č. (sign) 1 – 96, 1945–1951, Rudé právo, 22. 1. 1947.
- NA, MZV – VA II (1947b): Karton č. 954, inv. č. 935, 1945–1951, Národní osvobození, 31. 10. 1947.
- NA, MZV – VA II (1947c): Karton č. 954, inv. č. 935, 1945–1951, Národní osvobození, 19. 10. 1947.
- NA, MZV – VA II (1947d): Karton č. 954, inv. č. 935, 1945–1951, Národní osvobození, 21. 6. 1947.
- NA, MZV – VA II (1949a): Karton č. 482, inv. č. (sign) 1-953, Svobodné slovo, 7. 4. 1949.
- NA, MZV – VA II (1949b): Karton č. 482, inv. č. (sign) 1-96, Zemědělské noviny, 27. 9. 1949.

Poznámka

Mé poděkování patří redakci Mezinárodních vztahů, dvěma anonymním recenzentům a PhDr. Jiřímu Štěpánovi, Ph.D., jejichž cenné poznámky a připomínky přispěly k výsledné podobě textu. Studie byla financována z dotace na Specifický výzkum FF UHK pro rok 2013.